Izvorni znanstveni rad
UDK 94(497.5)-05 Bujović, I.

CITTADINO IVAN BUJOVIĆ I GRAĐANSKA VENECIJA: SVIBANJ-LISTOPAD 1797.

JOSIP VRANDEČIĆ

Autor raspravlja o političkoj sudbini mletačkog odvjetnika Ivana Bujovića, podrijetlom Peraštanina, kratkoročnog predsjednika profrancuske privremene venecijanske vlade, te predvodnika delegacije koja će, u ime grada na lagunama, 1798. dočekati habsburšku vojsku.

"Trebali bi reformirati Vaše fantazije,
Vaš kabinet i Vaše naputke..."

Tako je govorio Ivan Bujović (Giovanni Buiovich), predsjednik mletačkog Provizornog municipaliteta (*Municipalita provvisoria*), Vincenzu Dandolu predsjedniku Komiteta javnog spasa (*Comitato di salute publica*), institucija formiranih u građanskoj Veneciji, francuskom satelitu koji je trajao od pada aristokratske republike 12. svibnja 1797. do ustupanja grada Habsburgovcima mirom u Campo Formiu 16. listopada 1797. Uspostava demokratske vlade u Veneciji predstavljala je logičan čin Napoleonove ofenzive u Italiji 1797. u kojoj je general protjerao Austrijance iz sjeverne Italije, i dokinuo tisućljetnu nezavisnost Venecije. Premda je preliminarnim mirom u Leobenu iz travnja 1797. između Napoleona i Habsburgovaca dogovoreno da će provincije Istra i Dalmacija pripasti Austrijancima, ali će se neutralnost samog grada Venecije poštovati, francuska vojska je ušla u Veneciju u svibnju da bi je uskoro, u listopadu, prepustila Austrijancima. Napoleon je republiku iskoristio u složenoj političkoj igri koja je označila kraj prvog rata koalicije okupljene oko Engleza i Austrijanaca. Mirom u Campo Formiu Franjo II je priznao Francuzima austrijsku Nizozemsku i lijevu obalu Rajne. Car je također priznao Francuzima posjed Lombardije i Mantove kao dijelove uspostavljenog francuskog satelita Cisaplinske Republike sa sjedištem u Milanu. Za uzvrat Habsburzi su dobili Veneciju, Istu, Dalmaciju i Furlaniju. Ovo upozorenje Bujovića izrečeno Dandolu odražava unutrašnje borbe između mletačkih jakobinaca i umjerenjaka u kratkom *intermezzu* postojanja građanske Venecije što čini glavni interes ove studije.

Podjela na jakobince i umjerenjake karakteristična je za sve satelite napoleonske Europe, uključujući i Francusku. I u samoj su Francuskoj Direktorij (1795-9) i vojska podijeljeni na jakobince i umjerenjake, neke bliske monarhistima. Vincenzo Dandolo (1758-1819) lider mletačkih radikala osoba je od najvećeg Napoleonova povjerenja; Bonaparte je napomenuo pjesniku Bayronu da između osamnaest milijuna Talijana on je na poluotoku mogao naći samo dvojicu "ljudi": Dandola i Melzija."[1] Nakon ulaska Francuza na teritorij republike još tijekom 1796, Dandolo je odigrao značajnu ulogu u pripremi svrgavanja mletačke oligarhije. Nakon pada građanske Venecije u listopadu 1797. postao je senator francuskog satelita Cisalpinske Republike sa središtem u Milanu. Za vrijeme njegove vlade u Dalmaciji u koju je stigao kao njen guverner 1806. on je reorganizirao administraciju francuske provincije i postao idealom talijanskih nacionalista 19. stoljeća u Dalmaciji.

U odnosu na Dandola i glasovite Bujovićeve Bokelje kao što su Stjepan Zanović, ruski admiral Matija i njegov brat Vicko Zmajević, zadarski nadbiskup, Bujović nije privukao značajniji interes historiografije. Bujovićeva politička promjena iz 1798. kada je na čelu mletačke delegacije dočekao u siječnju Austrijance u Veneciji, bila je neizbrisiv grijeh pred liberalnim talijanskim nacionalistima 19. stoljeća. Njegova osuda vodećih mletačkih jakobinaca i njegovo slavenstvo nije se moglo dopasti talijanskoj nacionalnoj mitologiji koja je veličala Dandola. S druge strane njegov prosvjed "*Manifesto*" kojega je uputio kao predsjednik Provizornog municipaliteta prilikom habsburške okupacije mletačke Dalmacije u lipnju 1797. priskrbio mu je nepovjerenje novih austrijskih vlasti u Veneciji. Od suvremenika spomenuo ga je tek F. M. Appendini u svojem biografskom leksikonu *Memorie intorno agli uomini illustri di Cattaro*, objavljenom 1811. u građanskom Dubrovniku.[2] Počinjući pisati leksikon 1804. obrazovani je jezuit Appendini spomenuo Bujovića kao znanstvenika koji se istaknuo u hidrauličkoj studiji o protoku rijeka; napomenuo je da je te 1804. godine Bujović imao 80 godina, živio u Veneciji te pokušavao objaviti svoje spise o 1797.

Pola stoljeća poslije šturih Appendinijevih zabilješki o Bujoviću, 1847. Ugo je Rafaelli, austrijski činovnik na službi u Kotoru u više brojeva klasicističkih novina *La Dalmazia* tiskanih u Zadru nastavio publicirati članke o Bujoviću u kolumni nazvanoj *Galleria Dalmata*. Rafaelli je detaljno komentirao Bujovićeve pred-revolucionarne studije o financijama i agrikulturi, te ga je na osnovu uloge u 1797. okarakterizirao kao konzervativnog anti-jakobinca u borbi protiv *"demagogha"* i plaćenika "*Propagande*". Prema Rafaelliju, Bujović se uključio u "dugu, upornu i žestoku borbu *(lunga ostinata, asprissima lotta)* protiv "*revoluzione*" tj. jakobinske diktature u gradu. Po Rafaelliju Bujovićev motiv bio je spriječiti jakobinsku diktaturu uključujući masakre i krvoproliće *(spargimento del sangue)*. Appendini i Rafaelli doživljavali su Bujovića kao simbol otpora jakobinskom teroru (*furor democratico*) u gradu, podsticanog od pro-francuskih liberala (*maestri di rivoluzione*). Appendinii ističe da je 1804. Bujović neuspješno pokušavao objaviti svoju korespondenciju da bi se rehabilitirao u austrijskoj Veneciji. Vjerojatno se pozivao na studiju koju je Bujović već objavio 1797. - koja predstavlja osnovnu građu za proučavanje njegove uloge u 1797. – a koju je u austrijskoj Veneciji htio proširiti ili ponešto prilagoditi novim gospodarima grada. Ova kolekcija njegovih anti-jakobinskih spisa sastoji se iz dva djela: pisama iz Bujovićevog angažmana 1797.

1) Denis Mack Smith, *The Making of Italy 1796-1866* (New York, 1988), 93.

2) Vidi F. M. Appendini, *Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri di Cattaro*, Dubrovnik 1811, 59 i Ugo Rafaelli, "Giovanni Bujovich, Galleria Dalmata", *La Dalmazia*, 1847, 294.

uključujući njegov otpor radikalima, te dvije njegove prosvjetiteljske studije iz mladosti.[3]

Sukob između radikala Dandola i umjerenog Bujovića imao je svoje duboke korijene u 18. stoljeću u tzv. "velikom razlazu" što se dogodio između Rousseaua, koji se zalagao za radikalno mijenjanje društvenog poretka, i reformatora koji su veličali "prosvijećeni despotizam" Fridriha II i Katarine II kao način za promicanje reformi. Bujović je tipično dijete europskog prosvjetiteljstva. Rođen u Perastu 1724, trgovačko i ratničko zaleđe njegove obitelji omogućilo mu je studiranje u Padovi i nasljednu titulu kontea, koju je obitelj stekla u 17. stoljeću za zasluge u borbi s Turcima. Poslije završetka studija Bujović se nastanio u Veneciji kao *giureconsulto ed avvocato veneto*, gdje je dočekao Francuze 1797. kao pravnik i financijski činovnik.[4]

U dvije Bujovićeve mladenačke studije o agrikulturi *Sopra l' economia generale dell agricoltura nello stato Veneto* (1775.) i financijama republike *Sopra la riforma delle finanze* (1778.) nailazimo na osovne značajke prosvjetiteljstva 18. stoljeća temeljenog na metodičkoj sumnji, vjeri u razum, i pozitivističkoj koncepciji svijeta.[5] Svoja razmišljanja o mletačkoj zemljoradnji namjenio je Giovanniju Arduiniju, predstavniku u *Magistrato sopra i beni incolti,* starodrevnom, krovnom mletačkom poljoprivrednom magistratu. U ovoj svojevrsnoj reakciji protiv merkantilizma Bujović rezonira kao klasični fiziokrat, sljedbenik suvremenika Françoisa Quesnaya (1694-1774). Naime, kao osobni liječnik Louisa XV Quesnay je smatrao zemlju presudnim izvorom bogatstva, a poljoprivredu jedinim izvorom produktivne snage nacije.

U navedenom radu Bujović ističe da Republika ne posjeduje razrađen sustav zemljoradnje. U okviru postojećeg sustava Bujović nabraja nekoliko velikih nedostataka zemljišne proizvodnje: Republika nema centralnog ureda za poljoprivredu koji bi nadzirao proizvodnju. Ovdje Bujović slijedi europski trend izražen među vladama i intelektualcima koji se okreću akademijama i različitim savjetima za poljoprivredu pod utjecajem suvremenih katastrofičkih malthusijanskih predviđanja. Po Bujoviću, postojeće akademije, rijetke veterinarske škole, te *Magistrato sopra i beni incolti* nemaju jurisdikciju nad zemljoradnjom. Venecija je tradicionalno podržavala merkantilističke oslonce: trgovinu, brodovlje i industriju te u Bujovićevo vrijeme nije posjedovala koherentni agrikulturni sustav. *Magistrato di beni inculti* nema izvršni autoritet (*autorità efficace*), jer je autoritet nad zemljom dirigiran u općinska vijeća. *Il Magistrato de beni inculti* kreiran od Senata 10. listopada 1556. za područje Padove, Vicenze, Verone, Asola i Istru ostao je "uredom za poljoprivredu, ali bez funkcija u upravljanju poljoprivredom". Kartografija terena, sistematizacija produkcije i statistike o stanovništvu koje su ili u potpunosti nedostajale ili su bile manjkave predstavljale su osnovne preduvjete za razvoj zemljoradnje bez kojih se nije moglo pristupiti cjelokupnoj izradi sustava planirane proizvodnje. *Provveditori* od žitarica nadziru žitarice, oni od mesnica samo proizvodnju i distribuciju mesa itd. Bez jedinstvene uprave postojeći magistrat, akademije i pojedinačni napori ostali su uzaludni. Nedostatak poljoprivrednog zakonodavstva činio je postojeća rješenja, izdana iz mnogih ureda, kontradiktornima. Oformljene

3) Ivan Bujović, *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici concernenti lo stato interno di Venezia nei passati mesi d'interregno, aggiuntevi due memorie sopra le finanze e l'agrucoltura del vecchio governo*, Venecija 1797.

4) Godine 1766. u Veneciji Bujović je izdao spis *Opinione legale del conte Giovanni Bujovich da Perasto*, o oporuci Vicka Zmajevića, zadarskog nadbiskupa koji je preminuo 12. rujna 1746. Ta je oporuka postala predmetom sudskih sporova.

5) "Ivan Bujović", *Hrvatski bibliografski leksikon*, Zagreb, 1989, 458-459.

akademije su neefikasne (*uno stromento inefficace*) u povezivanju interesa poljodjelstva s manufakturom i trgovinom.

Premda je Bujović prevladao državnu regulaciju gospodarstva koju je zagovarao merkantilizam, krajem 1770-ih još se nije upoznao s liberalnom ekonomijom Adama Smitha. Nova ekonomska teorija predočena u revolucionarnom Smithovom *The Wealth of Nations* objavljenom 1776, godinu dana nakon Bujovićeva spisa o poljodjelstvu, ponekad nazvana Biblijom kapitalizma, razvila je koncept obuhvatnog gospodarskog sustava i položila temelje klasičnoj liberalnoj ekonomiji, vodećoj u 19. stoljeću. Iz Bujovićevih spisa iz 1797. vidljivo je da se on sada upoznao sa Smithom citirajući njegov poznati princip "*...che la maggior possibile felicita si verifichi nel maggior possibile numero di individui.*" Po Bujoviću slobodna će kompeticija i slobodna trgovina dovesti do socijalne harmonije i pravde. Iz njegove utopije demokratske srednjovjekovne Venecije nazire se da je Bujović sklon liberalnoj ekonomiji slobodnoj od utjecaja države - "*laissez faire, laissez passer*" - u kojoj će sloboda vlasništva i obrta te slobodna kompeticija i trgovina garantirati ekonomski progres i bogastvo.

U svom drugom spisu o državnim financijama *Sopra la riforma delle finanze* (1778) Bujović govori o ocvalosti mletačkog gospodarskog sustava kojemu pripisuje opću društvenu i političku krizu Republike. U ovom spisu Bujović napada mletački sustav ubiranja poreza zakupom. Bujović žali za starom Venecijom izbalansiranog budeta, obilnog prihoda od carina, pravednih zakona i umjerene administracije.[6] Tijekom 15. stoljeća Venecija je arsenal Europe; proizvođač ili medijator u trgovini začina, stakla, tekstila, vune, šećera, voska i pamuka. Gubitak carina uzrokovan padom trgovine donio je poreze na hranu, industriju, trgovinu i pomorstvo. Po Bujoviću novi nameti postali su neophodni, a u samom početku pravedni i korisni. Neophodni jer se njima plaćala policija te državni činovnici koji su osiguravali obranu republike i distribuciju njenih dobara; pravedni jer su podanici od države dobivali posao, sigurnost i zaštitu. Korisni jer su štitili Veneciju od konkurencija vanjskih država, eliminirali vanjsku konkurenciju, povećavali proizvodnju i financirali obrazovanje. Ipak suvremeni Mlečani mrze (*odiano*) poreze zbog njihove visine i načina prikupljanja. Najgore je uslijedilo kada su zakupnici poreza zamijenili državne činovnike. Pomorstvo, trgovina i industrija su zapušteni u korist visoko profitabilnog zakupa poreza i nameta. Od 20 milijuna dukata poreza i nameta u zakup se davalo 8 milijuna. Financijeri su postali nepovjerljivi prema svakom novom projektu, novoj industriji, novom trošku kojega su promatrali kao suvišan rizik posebno preko mora što je po Bujoviću dovelo do zaostajanja *Stato da Mar*. Istim osobama u zakup daju se prihodi do 50 godina. Solana Santa Maura nalazila se u rukama istog zakupnika od 1738. do 1778., koji je u u pola stoljeća uprihodio 750 tisuća dukata.

Financijska *bourgeoisie* nije sudjelovala u gospodarskom rastu, ali je djelomično kroz kupovinu napredovala do plemstava (*noblesse de la robe*). Nacionalna industrija napušta zanate i trgovinu i okreće se daćama. Sitno građanstvo i seljaci snosili su gospodarski teret države plaćajući visoke takse što je dovelo do osiromašene države i potlačene nacije. Moć i blagodati ostali su rezervirani za patricijsku klasu koja je davala ambasadore i generale, upravljala vijećem i magistratima. Po Bujoviću, financijska je politika Republike stvorila nekoliko milijunara (*pochi individui milionari*)i nebrojene siromahe (*innumerabili poveri*).

6) "Sopra la riforma delle finanze, Memoria scritta l'anno 1778" u Ivan Bujović, *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici...*, 65-86.

Depauperacija stanovništva deformirala je politički red Republike i njenih tri milijuna stanovnika. Samo su zakupnici posjedovali novac a time autoritet i moć. Nemoguće je bilo protestirati i izmijeniti sustav jer su nove takse povećale prihod za korumpirane ministre povezane sa zakupnicima. Bujović je čitao aktualnog Montesquieua (1689.-1755.) *De l'espirit des lois* (1748.), koji navodi primjere borbe protiv korupcije u starom Rimu i Richelieuvoj Francuskoj. Rim se nakon duge borbe obračunao s publikanima i udaljio ih u Aziju i Afriku. Kad su carevi protjerali publikane u Aziju i Afriku, oni su korumpirali sustav i u tim rimskim provincijama zbog čega su seljaci tijekom arapskih i turskih osvajanja rado prihvatili islam. Richelieuovi bezuspješni napori za reformom poreznog sustava korumpirali su sustav u Francuskoj što je stoljeće kasnije dovelo do revolucije.

Bujović nije direktno kritizirao političke strukture Venecije: dužda, kolegij mudrih, državne inkvizitore i vijeće desetorice. Bujović je vjerovao u reformu republike po uzoru na Montesquieuov princip trodiobe vlasti i englesku praksu. Svaki ogranak vlasti trebao je kontrolirati onaj drugi. Bujović je s čežnjom mogao gledati austrijsku upravu u susjednoj sjevernoj Italiji u Lombardija, Toskani i Modeni, izvrsnom prema standardima toga vremena. Reformator Bujović priznaje da su njegovi uzori Engleska, Nizozemska, Prusija i Milano gdje se novac prikuplja u interesu nacije. Habsburgovci su istjerali financijere 1770. iz Milana i zamijenili ih lokalnom administracijom. U Lombardiji zemljoradnici i crkvene vlasti su oporezirani, vlast značajno smanjena, samostani zatvoreni i njihovi prihodi namijenjeni obrazovanju i socijali.

Bujović se nije usudio objaviti kritiku sustava za vrijeme starog režima. Venecija, po mišljenju suvremenika "bogata, korumpirana i prekrasna,"[7] ide kraju kao suverena država. Formalno republika, u stvarnosti zatvorena aristokracija, njena uprava je postala opresivna i nekompetentna. U Furlaniji plemstvo je tradicionalno nesklono Veneciji radi ukidanja njegovih feudalnih privilegija. Provincije su težile promjeni ustava, na *Terrafermi* i seljaci i seosko plemstvo nezadovoljni su utjecajem gradskog plemstva. Kada je Napoleon kao general revolucije upao u Italiju 1796. i protjerao austrijsku vojsku iz Lombardije, skoro svo stanovništvo ga je dočekalo kao Talijana koji vodi francuske trupe za oslobođenje Italije. Diljem Italije već su tijekom 18. stoljeća malobrojni prosvjetitelji pripremili obrazovanu talijansku klasu za transformaciju - Beccaria i Parini u Milanu, Tanucci, Genovesi i Filangeri u Napulju, Caraccioli na Siciliji. U srpnju i augustu 1797. Napoleon je uključio Milan, Modenu, Reggio Emiliju i Bolognu u Cisalpinsku Republiku i dao joj konstituciju kao revolucionarnoj Francuskoj. Venecija je tražila način da ostane neutralna, pa se odlučila za politiku neoružanog neutraliteta. Nakon pobjeda kod Montenotta, Millesima, Dega i Lodija osvojivši cijelu Lombardiju Francuzi nisu prezali od direktnog ulaska na mletački teritorij. Francuzi su dvaput nudili Veneciji savez protiv Habsburgovaca, u srpnju i rujnu 1796. ali su Mlečani odbili, pod pretpostavkom neoružanog neutraliteta. Na mirovnim preliminarnim pregovorima u Leobenu 18 travnja 1797 između Napoleona i Habsburgovaca, sam grad se odlučio poštedjeti. Kontinentalno područje Venecije uključujući Istru, Furlaniju i gornju Italiju trebalo je pripasti Austriji dok je lavovski dio mletačke *Terraferma* imao biti dodijeljen Napoleonu. Do utanačenja konačnog mira Francuska je imala zadržati dio venecijanske države između Adde i Pada, Oglia i Valteline. Venecija je imala biti obeštećena s dijelovima Papske države tj. trima legatima Romanjom, Ferrarom i Bolonjom.[8]

---

7) Will i Arile Durant, *The Age of Napoleon, A History of Eurpean Civilization from 1789 to 1815*, New York, 1975, 542.

8) Vidi Stjepan Antoljak, *Dalmacija i Venecija na preliminarima u Leobenu i na miru u Campo-Formiu*, (Zagreb, 1936).

Republikanska ideja prodirala je dublje u talijanske gradove, nego sela. Legislativa i praksa revolucije protiv katoličke crkve u Francuskoj umanjila je talijanske simpatije. Njihova religija i tradicija pokazala se dragocjenija talijanskom stanovništvu nego političke slobode. Početkom travnja 1797. izbili su seljački ustanci na *Terrafermi* protiv Francuza koji su kulminirali u "krvavom Uskrsu u Veroni" tj. masakru Francuza te smrti Jean Baptiste Laugiera, komandanta francuskog ratnog roda koji je poginuo u sukobu s mletačkom galijom pod zapovjedništvom kapetana Viskovića. Ti su incidenti poslužili Napoleonu kao povod za intervenciju u Veneciju usprkos preliminarima u Leobenu. Napoleon je iskoristio političke jakobinske strukture stvorene na teritoriju republike. U Veneciji talijanski jakobinci okupljeni su sa svojim francuskim prijateljima u jakobinski klub osnovan od francuskog ambasadora Lallementa i njegovog tajnika Josepha Villetarda. Napoleon traži izručenje krivaca, dužd Ludovico Manin star i slab, ne vjeruje u opstanak republike te sam koordinira promjenu sustava. Dana 12. svibnja suočen s francuskim trupama u laguni Manin stavlja pred Veliko vijeće prijedlog o ukidanju republike koji je velikom većinom podržan.

Izvori i literatura ne rekonstruiraju Bujovićevu ulogu u samom profrancuskom prevratu u Veneciji. Sačuvani izvori ne spominju Bujovićev angažman u mletačkom tajnom jakobinskom klubu i komitetu. Andrea Spada pravnik i Tommaso Pier Zorzi farmacist nametnuli su se kao veza između formalno nezavisne Venecije i francuskog Milana. Na noć 16 i 17 svibnja proglašeni Provizorni municipalitet kojem je raspušteno aristokratsko vijeće delegiralo vlast izabrao je tročlani Komitet javnog spasa sastavljen od mletačkih radikala Dandola, Sorde i Giulianija. Već 16. svibnja Bujović je izabran među šezdeset članova municipaliteta koji je imao biti centralna izvršna i zakonodavna vlast sve dok narod izabere svoju upravu na osnovu demokratskih načela. Municipalitet je odmah proklamirao građanske slobode, slobodu vjeroispovijesti, nepovredivost privatnog vlasništva i dužnost povratka pobunjene *Terraferme* pod vlast nove republike.[9] Municipalitet, bez znanja o tajnim klauzulama preliminara u Leobenu insistirao je na demokratizaciji *Stato da Mar* i ne sluteći da će Austrijanci anektirati Dalmaciju i Istru.[10]

Provizorni municipalitet nastojao je reprezentativno obuhvatiti sve društvene i etničke grupe uključujući Židove, Dalmatince, i Grke. Društveno gledano obuhvaćao je srednju klasu - posvuda oslonac francuske vlasti - pravnike, liječnike, farmaceute, vojnike, svećenike, trgovce i bankare, uključujući također i desetine demokratskih plemića. Ideološki umjerenjaci su bili u većini. Dvadeset osam umjerenih građana suprotstavili su se jedanaestorici jakobinaca i velikom broju neodlučenih municipalista spremnih pribjeći jednoj od pobjedničkih skupina. Prema Bujoviću radikale su predvodili "*speziali, influentissimi giacobini*" Andrea Giuliani i Vincenzo Dandolo. Jakobinska jezgra obuhvaćala je također pravnika Gaetana Berinija, bogate bankare Antonia Burattija, Pietra Giovanija Carminatija, Giuseppea Ferratinija, Giuseppea Ferra, Nicolu Rotta, Andrea Sordu i Pietra Turrinija. Umjerenjaci su predstavljali labav konglomerat bivših aristokrata, stranaca i mletačke srednje klase spremne povezati demokratske mogućnosti i stare tradicije. Kao njihovi lideri izdvojili su se Bujović, Alvise Mocenigo, Andrea Spada, Giovanni Widmann i Andrea Fontana. Oni su bili ti koji će konačno predati grad Franji II u siječnju 1798. Premda je proklamacija *Manifesto* privremene vlade istaknula zastupljenost mletačke svjetine u vlasti, njen jedini predstavnik bio je ribar Dabala.

9) Giovanni Distefano i Giannantonio Paladini, *Storia di Venezia 1797-1997, 1. Dai Dogi agli Imperatori*, (Venecija, 1996), 92.

10) Distefano i Paladini, *Storia di Venezia*, 102.

Proklamacija profrancuske mletačke republike 1797. i njeno kratko postojanje ponudilo je Bujoviću priliku da fiziokratskim razmišljanjima iz mladosti pridoda svoja neposredna politička iskustva. Po vlastitim riječima Bujović ulazi u novo vijeće kao "demokrat" (*democratico*). Prema Bujovićevim spisima zaključujemo da je uspostava nove mletačke republike označila za njega povratak na istinsku demokraciju koja je postojala prije zatvaranja Velikog vijeća 1279. Po Bujoviću abdikacija aristokracije u korist Provizornog municipaliteta, "demokrati" nisu doživljavali kao pad tisućljetne republike. Bujović je pozdravio pad starog režima jer je vjerovao kao i filozofi prosvjetiteljstva da poslovi države trebaju biti utemeljeni na racionalnim principima a ne na osnovu rođenja. Bujović ipak slijedi principe engleskog suvremenog konzervativca Edmunda Burkea iznesene u *Razmišljanjima u Francuskoj* (1796) koji je tvrdio da je apsurdno izgraditi novo društvo i državu a prethodno "izbrisati prošlost", i njene stare institucije kao plodove iskustva prošlih generacija. Isto kao i za Burkea, revolucija je i za Bujovića iracionalna, arogantna, kratkovidna i neodgovorna prema tradiciji predaka i zahtjevima njihovih nasljednika. [11]

Bujovićeva priča iz 1797. dobrim je djelom sumirana u uvodu njegove korespondencije. Nepoznati uvodničar, možda čak i sam Bujović osuđuje jakobinsku korupciju, ekstremizam i nerealnosti mletačkih radikala. Bujović priznaje da je svjesno sudjelovao u pro-francuskom *coup'd etat* i uzdigao se do pozicije predsjednika Provizornog municipaliteta koji je nastavio zasjedati u sali Velikog vijeća. Bujović je zainteresiran za reformu mletačkog društva, države i zakona. Ipak se odlučno protivi političkom nasilju i načelno je nezainteresiran za francusku internacionalnu misiju ideološki osmišljenoj djelovanjem centralnog ureda Propagande u Parizu s kojim su mletački radikali bili u vezi. Premda podržava širenje liberalnih ideja, zbacivanje feudalizma i uvođenja modernog prava (*Code Civil*) Bujović osuđuje tendencija prema anarhiji i slomu javnog autoriteta. Bujovićevi su argumenti to više uvjerljivi što je i Francuska tijekom Direktorija ubrzano išla prema diktaturi Napoleona. Njegovo kršćanstvo kojega suprostavlja ateizmu jakobinaca obilježeno je prosvjetiteljskim konceptom bratstva ljudskih bića povezanih ekonomijom pravedne distribucije. Bujović je kritizirao jakobinski ateizam zbog nedostatka moralnih vrijednosti. Jakobinskoj demokraciji Bujović suprotstavlja "*la democrazia di Gesù Cristo.*"[12] Po Bujoviću samo je Krist .. "*ha sorpresato in dottrina tutti i sapienti.*" Čak i ako uvod nije napisao sam Bujović, nosi obilježja Bujovićeva demokratskog historicizma - Venecija je nastala da bi nastavila demokratski latinski duh klasične Atene i Rima. Kao najracionalnija i umjerenija od svih vlada, grad je privlačio susjedne pokrajine uključujući i prekomorske posjede. Jedinstveni u svojim povlasticama i poziciji, grad je bio nastanjen miroljubivim, poslušnim stanovništvom, sklonim javnom poretku i zakonima te je uslijed konfuzije i mraka bio centar mira i sigurnosti. Mirna smjena i prijelaz vlasti od Velikog vijeća na Provizorni municipalitet posvjedočilo je o tom kontinuitetu.

Municipalitet je odmah stavljen pred brojne probleme. Pet tajnih odredba Milanskog sporazuma sklopljenog između Municipaliteta i Napoleona obezglavila su vladu od samog početka. Sporazum je potvrdio ograničenu izmjenu teritorija mletačke *Terraferma*, predviđenu preleminarima u Leobenu; isplatu od šest milijuna franaka; predaju 5 ratnih brodova, 20 umjetnina i 500 manuskripata. Građanska vlada je izaslala ambasadore u europske prijestolnice ali oni, - kao predstavnici francuskog satelita - nisu bili priznati.

11) Više o ideologiji europskog konzervativizma vidi u: Edmund Burke, *Reflections on the Revolution in France* (Harmondsworth, 1982), Russell Kirk, *The Conservative Mind* (Chicago, 1986), John Weiss, *Conservatism in Europe 1770-1945* (London, 1977).

12) Ivan Bujović, *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici,* 16.

Poslije propasti stare republike od 12. svibnja, stvari su ubrzano izmicale kontroli. Strana francuska uprava i radikalizam pojedinih njenih pristaša vodio je otporu. Stanovništvo Venecije vođeno plemstvom i svećenstvom pružilo je otpor Municipalitetu. Oni su mrzili jakobince zbog francuske pljačke grada, napada na religiju, bogohulstva i novih simbola koje su nove vlasti počeli veličati. Niža klasa privikla se na vrijeme njihovih očeva koje aristokracija nije politički ugnjetavala. Njihov ideal je bila stara republika simbolizirana svetim Markom. Ustanak koji je uslijedio neposredno nakon proglašenja građanske Venecije prijetio je općom pljačkom, i anarhijom pod sloganom Sv. Marka. Kuće profrancuskih pristalica Spade, Zorzija i drugih "revolucionara", optuženi za pad Venecije opljačkane su i zapaljene. Villetard je pobjegao u španjolsko poslanstvo. Mnogi gorljivi jakobinci opkoljeni su i maltretirani. General Salembeni, stari Malteżanin suprotstavio se ustanicima i s nekoliko talijanskih četa pozvanih iz Chioggie uspostavio red.[13]

Prema Bujoviću, sjednica od 27. svibnja predstavljala je njegov osobni Rubicon. Sjednica je otpočela Dandolovim prijedlogom za kreiranjem "*Società patriottica di pubblica istruzione*", da bi se stanovništvo, pojačanom propagandom, priklonilo demokraciji. Dandolov zahtjev za abolicijom plemićkih titula i grbova naišlo je također na većinsko odobravanje. Ipak njegov prijedlog da se odluke Komiteta javnog spasa donose u tajnosti dovela je do rascjepa unutar municipaliteta. Većina njegovih članova uputila je protest i napustila sekciju.

Bujović je intervenirao obrativši se mnoštvu u improviziranom govoru izrečenom u mletačkom dijalektu. Predstavio je sebe kao nepopustljivi branitelj sloboda. Argumentirao je da klasa *barcariola* i kalafata ne može organizirati republiku. Municipalitet je po Bujoviću predstavljao samo prijelaznu skupštinu, organiziranu da bi zagarantirala javnu sigurnost. Skupština se morala pobrinuti za opskrbu grada i francuskog garnizona. Njena glavna dužnost bila je izbor komiteta. Ovaj protest Bujović je označio kao kontraproduktivan jer je usporavao demokratski proces delegiranja vlasti na nižu razinu. Nakon Bujovićeva govora neki su članovi napustili salu ali je većina ostala. Iz daljih spisa vidljivo je da se Bujovićevo insistiranje na demokratizaciji vlade izrečene toga dana nisu obistinile jer su radikali postupno preuzimali vlast i direktno kontaktirali s Napoleonom. Uskoro, dana 4. srpnja uslijedila je javna prezentacija demokratske vlade na trgu koja je izazvala veliku znatiželju ali im je mnoštvo uskratilo podršku. Dana 23. srpnja usred javnog nezadovoljstva čuli su se povici "*Viva San Marco*" koji su podsjećali demokrate na ustanak od 16. svibnja. Neki su prosvjednici uhapšeni, francuski garnizon u Veneciji stavljen je u pripravnost. Sljedeći dan vlada je uvela smrtnu kaznu za buduće proteste, pobune i protiv-jakobinske spise. Utemeljeni Komitet petorice dobio je široke ovlasti u ispitivanju i suđenju osumnjičenika.[14]

Bujovićeva razmišljanja o kockanju u Veneciji razotkrila je nestabilnost i oportunizam nove vlasti. Premda je u svibnju Municipalitet snizio namete za čak 300,000 dukata poreza na hranu kao zalog populističke podrške, prema Bujovićevoj procjeni već su 50,000 dukata završili kod 47 vlasnika javnih kockarnica, tog starog zla republike. Premda su jakobinci podržali umjerenjake u osudi kockanja, Dandolo je pragmatički doživljavao igru kao ukorijenjeni opium koji je odvraćao stanovništvo od pobune. Prijedlog da podjele profit između poduzetnika i sirotinje za Bujovića je bio moralno neprihvatljiv.

13) Antoljak, *Venecija i Dalmacija*, 29.

14) Ivan Bujović, "Discorso pronunziato nella sessione pubblica della Municipalita nel di 10 settembre 1797, scritto parola per parola nel dialetto, in cui fu espresso" u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 56.

Ideološki sukob Bujovića s radikalima nastavio se zaoštravati. Već u svibnju Bujović je zabilježio svoj prvi sukob s Giulianijem. Giuliani je htio maknuti tri zastave ispred bazilike svetog Marka kao simbola proteklog vremena. Bujović je naglasio tradiciju stare Venecije i njenu pozitivnu ulogu u Aziji i Bizantu. Obojica su se slagala da goli jarboli predstavljaju tri nedjeljive sestre: slobodu, vrlinu i jednakost. Ipak, što se tiče stupova svetog Marka i svetog Teodora, Giuliani je uspio nametnuti svoje rješenje: oni su poslani u Francusku "veliku naciju koja je proširila slobodu nad Venecijom."

Zaoštrenoj unutrašnjoj situaciji pogodovala je internacionalna kriza nove Venecije. Nije bilo napretka na planu ujedinjenja bivših mletačkih zemalja. Da bi zadržala prekomorske provincije u vlasti građanske Venecije, vlada je izabrala delegate da bi ustoličili vlast u prekomorskim područjima. U stvarnosti habsburške su trupe već okupirale Istru i Dalmaciju pod izlikom starih habsburških prava na te pokrajine. Već je car Josip II namjeravao da od Venecije zatražiti povratak Dalmacije, Istre i *Terraferme* koje je svojatao kao stari posjed njegove monarhije. Austrijanci neskloni demokratskoj Veneciji, nisu priznavali vladu koju su smatrali sijačem antimonarhijskih principa u susjednim austrijskim provincijama. Thugut, austrijski ministar vanjskih poslova, ne podnosi proteste protiv zauzimanja Dalmacije i Istre, te protestira protiv napada na cara od strane radikalnih municipalista. Querini, posljednju mletački providur Dalmacije nije priznao zastupnike nove vlade Calafatija i Garagnina u nastojanju da učine Zadar točkom obrane protiv Habsburgovaca, te je i sam uskoro emigrirao u Beč. Humburg, austrijski poslanik u Veneciji, izvještava Beč da je narod u Dalmaciji protiv nove građanske vlade u Veneciji. "Ilirski svećenici" odbili su ovu misiju. Po Humburgovoj procjeni gospoda u onoj pokrajini zajedno sa drugim posjednicima, riješeni su da ne žele imati nikakva posla sa venecijanskom vladom. Pobuđen profrancuskim osjećajima i vođeni svećenicima dalmatinski su seljaci okupljeni u velikom broju masakrirali malobrojne jakobince u Splitu, Šibeniku i Trogiru.

Kao četvrti rotirajući predsjednik Provizornog municipaliteta od 29. lipnja do 14. srpnja, Bujović je slao proteste europskim dvorovima protiv habsburškog zauzimanja Istre i Dalmacije. Među jakobincima, venecijanski general Sanfermo, uputio je 5. kolovoza notu francuskom ministru vanjskih poslova, o ujedinjenju Istre i Dalmacije sa "slobodnim državama Italije", što je po Sanfermu imao biti i francuski interes protiv Austrije koja je zagospodarila Jadranom. Bujovićevo polazište nije talijansko ujedinjenje ostvareno francuskim oružjem nego očuvanje Venecije i "mletačke nacije" (*nazione veneta*) u čemu se isčitava njegov protonacionalizam utemeljen na pripadnosti užoj zajednici, a ne na modernoj talijanskoj naciji.

Nakon gubitka Istre i Dalmacije i u samoj su se Veneciji proširili glasovi da bi grad mogao doći pod cara. Po izvješću Humburga te je glasine stanovništvo popratilo sa zadovoljstvom. U rastućoj političkoj neizvjesnosti Bujović se najviše posvetio državnim financijama. Šezdeset odbornika popunilo je različite vladine komitete. Bujović je izabran u Komitet financija i riznice gdje je lobirao za organizaciju jedinstvene državne riznice umjesto 128 odijeljenih kolekcija. Da bi postupila prema tajnom članu Milanskog ugovora državna je riznica morala platiti 6 milijuna franaka i to 3 u gotovom, a 3 u brodskom materijalu, pri čemu je javni dug narastao na četrdeset četiri milijuna dukata. Kao predsjednik Financijskog komiteta Bujović je naredio zapljenu srebrnine da bi popunio praznu riznicu. Dana 14. lipnja, on je obavijestio Komitet javnog spasa o nečuvenoj europskoj praksi o kovanju nove *monete tallero* ili *torchio* izvan riznice, od strane poljskog Židova u mletačkog getu. Novi je *tollero* bio loše kvalitete, pa ga vani nisu primali. Sljedeći dan Bujović je odstupio

s mjesta predsjednika Financijskog komiteta. U Municipalitetu on se i dalje nastavio boriti za mirovine plemića, transparentne financije i protiv rastuće korupcije.

Bujovićeva rujanska pisma bacila su više svjetla na korupciju u državnoj riznici. Dana 23. rujna Bujović je poslao pismo protiv anonimnog suradnika *Monitora Veneto,* lista radikala koji je optužio Bujovića za izbjegavanje općinskih sjednica.[15] Napadnut kao izdajnik (*traditore*) i vođa aristokracije, *Monito Veneto* - kojega Rafaelli naziva *"salariati della Propaganda..."* otvorio je po Bujovićev život opasnu kampanju. Bujović je optužio Gulianija za novinske napade. Neposredan razlog za sukob s Gulianijem bio je Bujovićev prijedlog za temeljitu reorganizaciju državnih financija. Već 1. kolovoza Bujović je izrazio sumnju da Municipalitet ima nadzor na riznicom. Premda je Municipalitet izglasao dekret 11. lipnja o formiranju komisije za kontrolu riznice, njen rad nije postigao nikakav napredak. Spada, Mengotti i Grego, članovi komisije nisu nikada predočili financije Municipalitetu. Po Bujoviću, Spada je otišao u zaleđe, nekompetentni Grego nalazio se u Beču, a Menghotti je zapao u očaj.

Stoga je riznica povjerena Antoniu Revedinu. Prema Bujoviću, Revedin je bio častan građanin ali ga je skupština ovlastila s diktatorskom vlašću u provedbi financijske politike. On pak nije bio dorastao toj dužnosti. Dana 23. srpnja Revedin je obavijestio Municipalitet da ne može posjećivati riznicu svakodnevno, niti preuzeti odgovornost za državne financije. Bujović je u zamjenu predložio stručnog financijera Ambelicopola ali ga je Revedin otpustio bez odobrenja. Umjesto Ambelicopola Revedin je predložio Gulianijeva ujaka Giovannija Francesca Veronesea koji je imao dugu povijest financijskih malverzacija za vrijeme starog režima.

Premda je Bujović optužio Revedina ciljao je na Gulianija i njegovo imenovanje ujaka Veronese kao predsjednika riznice. Kao bivši presjednik Financijskog komiteta Bujović nije mogao tolerirati Veronesea kao predsjednika državne riznice. Dana 24. rujna Giuliani je na sjednici Municipaliteta zahtijevao da Bujović priloži dokaze protiv njega i njegovog ujaka. Revedin, inspektor državne riznice zaštitio je Veronesea, iznijevši da je sam predložio Veronesea kao iskusnog teoretičara.[16] Također je izjavio da Giuliani nije nikada lobirao za svoga ujaka. Komisija je konačno oslobodila Revedina izjavivši da nije pronašla nikakvu vezu između Giulijanija i Veronesea.

Suočen s rastućom opozicijom jakobinaca, 10. listopada Bujović se očitovao na Reverdinovo svjedočenje.[17] On je otkrio Veronesovu zloupotrebu zajedničkog kapitala u gradiću Salo 1767. gdje je dugovao 450,000 lira dvadesetčetvorici pojedinaca. Zatim je zloupotrijebio kapital Taraculli, od kojega je ostao dužan 17,000 lira svome preminulom bratu Vincenzu. Bujović je naznačio da Giuliani još uvijek živi u kući svog ujaka, s kojim je bio povezan od zloupotreba kod fondova iz Sala. Obojica, Giuliani i Revedin iskovali su zavjeru protiv njega, plaćajući novinarima da ga napadnu. Bujović im je zaprijetio objavljivanjem kompromitirajućih dokumenata.

Dana 13. rujna za vrijeme sjednice municipaliteta Bujović je napao Giulianijev prijedlog o posjedovanju identifikacijskih papira "*carta di sicurezza*", koji bi svaki stanovnik grada

---

15) Ivan Bujović, "Lettera del cittadino Giovanni Buiovich ad N.N., September 23, 1797", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 20.

16) Ivan Bujović, "Antonio Revedin aggiunto al comitato di finanze, ispettore alla zecca, e presidente della commissione all' economia pubblica alla Municipalita provvisoria di Venezia, September 26, 1797", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 28.

17) Ivan Bujović, "Al cittadino Antonio Revedin. Giovanni Buiovich, Ottobre 7, 1797", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 29.

iznad 6 godina morao posjedovati. U Veneciji je zavladala strahovlada. Pred izdisaj republike zatvori su se punili, vlast je konfiscirala imanja i nametnula velike poreze. Bujović je iskrsnuo kao Giuliaijev glavni protivnik s obrazloženjem da ih ljudi za vrijeme bivšeg režima nisu posjedovali. Stoga ne čudi da je dana 15. rujna *Monitor Veneto* optužio Bujovića za pozitivnu ocjeni starog režima.[18] Prema jakobinskim novinama na sjednici Municipaliteta Bujović je bio prekinut protestima. Suprotno novinskom izvještaju Bujović je tvrdio da je dobio veliku podršku, koju još uživa. On je optužio revolucionarno jezgro za despotizam, preuzimanje vlasti i urotu Dandola i Giulianija. Bujović je argumentirao da Venecija nikada nije prošla kroz revoluciju; revolucionaran duh mletačkih jakobinaca može samo ponoviti veliki teror po uzoru Pariza. Bujović govori protiv *coup'd etata* i proglašavanja diktature. Giuliani je napao Bujovićeve pristalice ka konzervativne simpatizere, kao "druide stare oligarhije" koji se trebaju vratiti svojim aristokratskim patronima, i koji se bore protiv velikog stvari slobode. Uvrijeđen ponašanjem pro-Bujovićeva mnoštva Giuliani je pozvao Nacionalnu gardu na intervenciju. Ukratko, Bujović je izvojevao moralnu pobjedu. Usprkos protivljenju identifikacijske karte su uvedene. Bujović se proglasio disidentom.

Iz svoga izabranog egzila u vlastitom stanu Bujović je optužio jakobince za povlačenje Komiteta javnog spasa u tajnost. Ova vlada koja se obnavljala između svojih radikalnih pripadnika obavljala je vanjske poslove, gospodarske i vojne poslove bez kontrole Municipaliteta. Iz egzila Bujović je nastavio djelovati protiv mladog revolucionara Giulianija koji je sebe uobičavao nazivati "*gran maestro di rivoluzione*". Bujović je znao da je Giuliani regrutiran i plaćen od "*Propagande*" iz Parizu na čelu s talijanskim revolucionarom Filippom Buonarrotijem (1761-1831 s nakanom širenja revolucije i demokratizacije vlada i nacija. Bujoviću se protivio takvoj revolucionarnoj potrebi umnožavanja revolucija i urota. Bujović je priznao Giulijanijevo "revolucionarno iskustvo" na području *Terraferme* ali je njegova "*scienza rivoluzionaria*" beskorisna u Veneciji. Po Bujoviću Venecija je trebala ljude koji će je povest u mir i sigurnost baziran na slozi i građanskom miru. Umjesto zlostavljanja stanovništva Bujović je savjetovao jakobinskom društvu zaštitu moralnih vrijednosti, a ne zagovaranje ropstva za 140.000 stanovnika.[19]

Financijske zloupotrebe nadovezali su se na duboke ideološke razlike i nesklonu međunarodnu situaciju. U Veneciji se medu radikalima proširio jak pokret za ujedinjenjem grada sa susjednom Cisalpinskom Republikom jedinom nadom za opstanak građanske vlasti. Dandolo je stoga lobirao za prekid pregovora s Austrijom i uključivanja Napoleona u rat protiv Habsburga. Mletački jakobinci odlučili su održati Kongres ujedinjenja u Veneciji. Giuliani je odlučio pripremiti tlo za Kongres eliminiranjem unutrašnjih neprijatelja novog režima. Sazvao je Komitet javnog spasa i predstavio projekt eliminacije 90 bivših plemića, 20 bogatih građana, 14 pripadnika niže klase i 21 činovnika. Bujovićevo ime predvodilo je na listi 150 građana predviđenih za tamnicu ili egzekuciju.

Radikalni projekt podijelio je Komitet javnog spasa. Gallino se odupro, Signoretti i Fontana su okljevali. Pod francuskim pritiskom Giuliani je odlučio napusti projekt 12. listopada i odlučio sakupiti Komitet javnog spasa u neprekidnom zasjedanju. Napoleon se protivio projektu mletačkog ujedinjenja s Cisalpinom izgovarajući se da nije još sazrio. Vojnički i financijski slab, bez podrške stanovništva i Komiteta, odvojen od stanovništva i *Stato da Mar*, Municipalitet se razišao.

---

18) Ivan Bujović, "All' autor della gazzetta intitolata Monitor Veneto, September 15, 1797", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 13.

19) Ivan Bujović, "Alla Municipalita' Provisoria di Venezia, October 6, 1797", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 23.

Dandolo je pokušao potkupiti Direktorij ali bez uspjeha. Mletačka delegacija u Parizu i ona upućena Napoleonu nije donijela rezultata. Direktorij je već ratificirao sporazum u Campo Formio kojim je Venecija predana Habsburgovcima. Napoleon je dugoročno želio pokoriti Veliku Britaniju i ujediniti Europu pod francuskim vodstvom ali je u odnosu na Austriju trebao mir. Francuska nije bila ograničena interesima Venecije i njenih jakobinaca. Odlučivši se u listopadu 1797 predati svoj mletački satelit Austriji, Napoleon je izjavio da u svojoj talijanskoj armiji nema nijednog Talijana, "osim, mislim, 15.000 skitnica, koje smo skupili po ulicama raznih talijanskih gradova, a koji pljačkaju i nisu ni za šta".[20] Naredio je povlačenje francuskih trupa iz Venecije i njenu predaju Habsburzima u roku od 20 dana nakon izmjena ratifikacija sporazuma. Ponudio je azil mletačkim jakobincima u susjednu Lombardiju.

Mletački jakobinci nisu lako mogli prihvatiti sporazum u Campo Formiu. Za vrijeme zasjedanja Komiteta javnog spasa Giuliani i Dandolo predložili su referendum i odlučili boriti. Neprecizno formulirano referendumsko pitanje nudilo je alternative – podržati jakobinsku demokraciju ili prihvatiti habsburšku sudbinu. U svom pismu Dandolu Bujović je argumentirao protiv dileme "demokracija ili smrt." Bujović se suprotstavio Dandolovom avanturizmu golim činjenicama.[21] Da li je Dandolo spreman ustati i protiv Hasburgovaca? Da li se spreman suočiti s dugotrajnom opsadom grada izlažući 140.000 sugrađana pogibelji? Da li je Francuska voljna pomoći Veneciji? Bujović je upozorio jakobince da je demokracija bez oružja i da je "njihovo kraljevstvo podignuto u idealističkom svijetu". Stoga je Bujović apelirao na njihov moral a protiv strasti da se ne izazove novog gospodara. Prema Bujoviću, Dandolo bi bio bolji građanin ako bi prijenos vlasti proslijedio na način da ne oteža žezlo novog monarha iznad njihove zajedničke sudbine.

U svom drugom pismu Dandolu, Bujović se usprotivio njegovoj inicijativi obraćanja europskim nacijama za pomoć Veneciji.[22] Nije li Franjo II nadomak grada sa 100,000 ljudi? Želi li Dandolo žrtvovati Veneciju da bi omogućio bijeg nekoliko revolucionara? "Trebate reformirati vaše fantazije, kabinet i naputke." Europa je već prihvatila novog monarha, i neće prihvatiti Dandolove inovacije. Prava nacija su uvijek zadana; stvarna ako su naoružani, iluzorna ako su nenaoružani. Žurno pripremljen referendum od 28. listopada označio je slabost jakobinaca - 23.568 za otpor i 10.843 glasova protiv. Kada su Spada i Dandolo došli Bonaparteu, on ih je ponovo izvijestio da će venecijanski emigranti dobiti azili u Lombardiji gdje mogu prenijeti svoj imetak.

U isto je vrijeme umjereni član Municipaliteta Mocenigo pripremio *coup 'd etat* protiv radikala predlažući formiranje nove prijelazne skupštine koja će dočekati Austrijance. Dana 1. studenog Bujović je pozvan na zasjedanje Municipaliteta.[23] Bijeg jakobinaca ponudio mu je moralnu satisfakciju. Mocenigo ga je pozvao da opet prisustvuje zasjedanjima, ali je on odbio, pod zdravstvenom izlikom i pod izlikom vladine upletenosti s fanaticima Dandolom i Giulianijem. Dana 9. studenog na tajnoj sjednici Municipaliteta, Mocenigova je vlada izabrala Komitet petorice uključujući Bujovića, Dolfina, Gallina, Moceniga i Giustiniana ali je Komitet ubrzo suspendiran jer se stvarna vlast nalazila još uvijek u rukama francuske

20) Antoljak, Venecija i Dalmacija, 113.

21) Ivan Bujović, "1797. 27. Ottobre alle ore 17", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 39.

22) Ivan Bujović, "28 ottobre alle ore 18", u *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 40.

23) Ivan Bujović, "Al cittadino Tommaso Gallini. Giovanni Buiovich. Di casa li 2 novembre alle ore 18", *Del Conte Giovanni Buiovich scritti pubblici*, 41

vojne vlade koja je odlučila predati grad Austrijancima uz prethodnu temeljitu pljačku. U svom posljednjem zabilježenom pismu datiranom od 6. prosinca, upućenom Municipalitetu Bujović je objasnio da osjeća slabost "*vostro governo*" u financijama, pravosuđu, i časti vlade. Odbio je ponudu sudjelovati u vladi da bi prikupio snage i spasio svoj život.

Austrijanci su ušli u gotovo praznu Veneciju. Bujović se ipak pridružio izaslanstvu građana koje je dočekalo novu habsburšku vlast. Kao stari prosvjetitelj Bujović nije bio predestiniran za revolucionarnog jakobinca. On je pripadao reformatorima koji su pozdravili revoluciju ali su se razočarali njenim ekscesima poput brojnih drugih europskih intelektualaca uključujući Pompea Nerija, Rinalda Carlija, Cesare Beccaria, Pietra Verrija, te Goethea i Bethovenna. Premda ga njegova korespondencija otkriva kao demokrata, svojim djelovanjem Bujović se otkriva kao konzervativac sličan Burkeu. Takav konzervativizam daleko je od reakcionarnih ultraša poput Chateaubruanda, de Maistra (1753-1821) ili de Bonalda (1754-1840) koji su inspirirali Metternicha za restauraciju "legitimnih" monarhija i gašenje revolucija poslije Napoleona naglašavajući lojalnost prema monarhiji, državi, crkvi i papi. Osim ideoloških razlika, Bujovića su od radikalnih talijanskih liberala poput Dandola, Giulianija, Melzija i Buonarrottija dijelile političke projekcije građanske Venecije. Za mletačke radikale građanska je Venecija predstavljala korak prema ujedinjene Italije koja se imala ostvariti francuskim oružjem. Za Bujovića ona je predstavljala kontinuitet stare Venecije koju je samo trebalo reformirati.

Mletački ustanak iz 1848. protiv Austrije predstavljao je uvelike nastavak revolucije iz 1797. Sami Dalmatinci koji su aktivno sudjelovali u ustanku ili ga podržavali iz Dalmacije podijelili su se na dvije struje u odnosu prema sudbini republike - regionaliste poput Tommasea i braće Solitro koji su se poput Bujovića 1797. zalagali za reformiranu građansku Veneciju koja bi obuhvatila i prekomorske posjede, i talijanske nacionaliste, poput Bajamontija, Nanija, Sesmit-Dode koji su se zalagali za ujedinjenu Italiju. Utopijska pred-nacionalna venecijanska nacija *Nazione Veneta*, slobodna i demokratska, ideal umjerenog Bujovića i Tommasea, nije više predstavljala njihov ideal.

Summary

Cittadino Ivan Bujović and the bourgeois Venice: May-October, 1797

Josip Vrandečić

After a lightning campaign in upper Italy, at Leoben April 18, 1797, Napoleon signed a preliminary peace with the Austrian Archduke Karl Ludwig. During the ratification of the agreement Napoleon charged the Venetian Senate for having instigated uprisings against the French garrisons at Venetian territory. Napoleon deposed Senate and set up in its place a municipal government subject to French control. Ivan Bujović, the lawyer from Bay of Kotor, joined the pro-French government in Venice as a moderate politician. The old reformer perceived the fall of the Venetian aristocracy as a mere democratic transition and tried to avoid bloodshed. The short-lasted municipality underwent many setbacks on domestic and international front.

Although the envoys of the new democratic Venice led by its native Angelo Calaffati tried to persuade the Dalmatians to join the new Republic, the frigate which brought them was not allowed to anchor off the provincial capital Zadar. As the president of the municipality Bujović faced opposition of the local radical frankofiles led by Vincenzo Dandolo and Andrea Giuliani who eliminated him from the government. 4n October 17, 1797, Napoleon transformed the preliminaries of Leoben into the Treaty of Campoformio. Austria accepted absorbing Venice into her empire m return for the cession of Lombardy and Belgium, and recognition of French rights to the left bank of Rhine. In order to spare the city from further misfortunes Bujović welcomed Austrian troops entering the city at the beginning of 1798.

HISTORIJSKI ZBORNIK

GODINA LIV
ZAGREB 2001.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LIV, str.1-250, Zagreb 2001.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Slaven Bertoša
Mirjana Gross
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić
Josip Vrandečić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:
Horetzky